

lásról, amely a volt Szlovenszko magyar kisebbségi tömegeinek még nem is olyan régen éltető tüze volt, — de ez már a múlté, fakó szellem-történeti érték.

Ne túlozzuk el a dolgot, a mai Mécs László akkor sem írt — hogy úgy mondjam — jobb verseket, mint pl. most megjelent kötetében (*Élőket nézek*, Révai-kiadás). A forma tiszteletben tartása, a mondanivaló tömör és precíz megfogalmazása, a képek friss és lágy kontúrjai ma is a régi Mécsét idézik. Am a szavak mögött meghúzódó görcsös vajudás, az átélési folyamatok kitörő lobbanása és fényt árasztó lelkesedése réges-régen hamuvá omlott. Hol az az idő, midőn a fiatal pap-költő oly harsány férfiasággal, oly bátor jövőtvállalással kiáltotta a háború vérgőzös borzalmaiban térdig gázoió világ fülébe a szegények elhaló sóhaját, az elnyomottak krisztusi szeretetét és harcos megvédését? Hol az a hév, amely oly kedvessé és szeretetre méltóvá tette az egykor valóban humanista Mécs László költészetét?

Könyve fedőlapján a következő sorokkal kedveskedik a kiadó: „Mécs költészete vállalja a katolicizmus minden követelményét és szociális kötelezettségeit...“ Szerénytelenség lenne, ha most hirtelen párhuzamba állítanók akár Paul Claudel, akár Chesterton költészetével; elég, ha a mi fiatal Horváth Bélánkra gondolunk, hogy ki mondhatjuk, mit is jelent valójában a katolikusan szociális költészet. Mindenesetre távolról sem azt, ami Mécs Lászlót „ihleti“.

Uj kötetében mondja Mécs, hogy: „az emberfaj nem akar boldog lenni“. Egyszer majd ez is elvállik. Addig is a boldogság felé vezető utat ő a legkevésbé sem fogja megmutatni. (Berkó Sándor)

E G Y Ü T T É S K Ü L Ö N. (Brassai Viktor verseskönyve. Kolozsvár, 1939.) Az első gondolatunk Brassai Viktor verseinek olvasásakor: egyszer végre mégiscsak oda kell ülnünk, hogy mindent meg-

mondjunk ezekről a mai fiatal erdélyi költőkről, akik nem tudnak megnőni és nem tudnak fiatalok maradni; akiket napjaink keserű feszültségei megérleltek a tömegekkel való együttthaladásra és akik mégsem tudják átlépni egyedi életük szűk méreteit; akiket tehetségük, kulturájuk és szellemi-ideológiai helyzettségük mindenképp arra utasít, hogy a legyűrt tömegekkel panasz-tengerén magosra szökkentsék a hullámokat, de akik csak magukat sajnáltatják... Mi, akik a földrengető és égrúgató években voltunk fiatalok, bizonyára sokat tudnánk mondani ezeknek az utánunk-jött fiataloknak, akik nálunk egyszerre öregebbek lettek; ezért egyszer mégiscsak oda fogunk ülni, hogy a lelkükre beszéljünk és megláttassuk velük azt, amit a mai Erdély horizontjain belül ők még nem láttak meg: hogy helyzetük nem is olyan vigasztalan. Akkor majd beszélünk kell, a többivel együtt, Brassai Viktorról is, a világlátásáról, versei eszmei tartalmáról, vagyis éppen arról az oldaláról, amely a többivel kisebb-nagyobb eltérésekkel — közös.

De most éppencsak róla és verseiről van szó — vagyis arról, ami verseiben specifikusan az övé. Nemcsak azért, mert versei most jelennek meg könyvben, hanem azért is, mert mai kritikusai is most tárgyalják őt „mint költőt“ és ebből az alkalomból pár szót szólhatunk a kritikusokhoz is... Valaki ugyanis — talán abból a természetes mostohaságból folyóan, amellyel egyik költő a másik műveit visszautasítja, vagy abból a nemes irigységből, amely az eredmény tényleges elismeréséből fakad — megpróbálta Brassai Viktor verseit azzal a mértékkel mérni, amellyel csak az igaz, a nagy, a korszaknyitó vagy záró költőegyeniségek műveit mérnente volna. Ha a költőnek legfőbb parancsa a mérték, amellyel művének ritmusát és irányát megszabja, még inkább áll ez a kritikusra, akinek nemcsak a mű belső arányait és annak a költőhöz vivő szálait kell

utána-néznie, hanem — és ez a kritikus munkájában az egyedülien és önállóan értékes — a művet és alkotóját arányosítani kell a környezetéhez, helyhez és korhoz, amelyek mindkettő méreteit meghatározzák.

Brassai Viktor valóban nem az az igazi nagy költő, amilyeneket — nem tudjuk, véletlenül-e, vagy törvényszerűen — eddig csak a nagy nemzetek nagy korai ismeretek: akik magukban meglették és felszínre dobták egy világváltozás (egy új világ) dobbanását, amelyről az új kor új emberei magukra, korukra és jövőjükre ismernek és maguk fölé lendülve előretörnek... De ha ezt várjuk, ezt követeljük — a mi mai Erdélyünkben — és amíg ezt meg nem kapjuk, mindenki mást arra utasítunk, hogy más foglalkozást válasszon, akkor bizony nemcsak a nagy művekhez nem jutunk el soha, de egyszerűen le kell mondanunk minden hazai költészetről. Erdélyünknek, sajnos nem volt még, nincs — és talán nem is lehet, ki tudja? — a fentiek szerint mérhető igazi nagy költője. Legjobbaink minden tehetségbeli erejük és erkölcsi emelkedettségük mellett is — alig vergődnek a jó, esetleg a kitűnő versírók nivóján felül. A mai legjobb példákat véve: **Kiss Jenőnek**, aki Arany és Illyés Gyula után is egy új vidéki idill képét rajzolja elénk — az igazi nagy költészet igényével mérve: helyben szűkre korlátozott, időben világtól elmaradtnak tűnik; **Salamon Ernőnek**, aki erdélyi és összmagyar viszonylatban is eredeti hangon, új idők hangján szólalt meg első verseivel, az igazi nagy művészet ígéreteit késik beváltani, sőt újabb verseiben mintha ködösödnek, sokszor tehetetlenül dadog már; és mit szólunk a többiekéről, akik bár tehetséges, sőt jó versírók, soha se lehettek ennél többé? Ó, bizonyára nemcsak raktuk mulott, közlők sokan lendülhettek volna magasabban és talán egészen magasra. Ha nem volnánk Erdélyben, ha volna itt igazi, fejlett irodalmi atmoszféra, horizont — és igazi irodalmi kritika: iskola.

Brassai Viktor kétségtelenül jó versíróink közül való és ezek között is a **jobbak** közé kell számítanunk nemcsak pár saját, erdélyi viszonylatban ritka „tisztán“ művészi eredményeiért, hanem **főleg életszemléleti** intenzitásáért, amelyel — sokszor a „tisztán“ költői eszközök mellőzésével, de sokszor frappáns művészi erővel is — teljes költői képét adja a maga és magán keresztül bizonyos emberfajta belső világának. Ennyivel kétségtelenül magasabban áll költőink zöménél; de a művészi kifejezés „hogyan“-ját tekintve is — ha már ez kell jó esztétáinknak — Brassai Viktor ebben sem marad hátrányban a legjobb erdélyi költők mögött: maga-biztos hangon, biztos kézzel megépített hatással, tömörségükben is közvetlen szavakkal szól hozzánk, sohse téveszt célt és utat, nem siklik ki, nem fog „mellé“ és van gondja rá, hogy verselési formája — amelyet elég könnyed sikerrel kezel — összhangban legyen azzal, amit kifejez — egyszerűen nyugodtan regisztrálhatjuk kész, kiforrott íróművészeink közé. Amit nem találunk minden versében: a teljes belső egység: tisztaság. A motívumok sok helyütt ismétlődnek vagy keresztelik egymást, érzésszerű és logikai ellentmondások zavarnak bele az építés menetébe, egyes képek idegenül hatnak, „kiépülésük“ elmarad: megannyi szürke folt a képek különben friss színein. Biztosak lehetünk benne, hogy nem tehetségbeli hiány okozza ezeket, hanem mint mondtuk: ez a szikár, fátlan és forrástalan irodalmi táj, amelyben a fiatal író kialakulása Erdélyben végbe megy...

Ami pedig az élet- és világszemléleti tartalmat illeti — amelyen már alig segíthetnek szerkesztők, irótársak, kritikusok és kiadók — erről majd még beszélni fogunk. Brassai Viktor egynéhány verse mindenesetre ebből a szempontból is éppen eleget mutat, hogy azt érezhessük: van miért beszélnünk. (Köves Miklós)